

גבולות היחידה: פרק מ"ב פסוקים י"ח-כ"ה

נושא היחידה: יוסף שולח תשעה מאחיו אך אוסר את שמעון, חרטת האחים

מספר שיעורים: 1 (על פי המתווה).

כתבה: אביגיל באס

כללי:

לאחר שלושה ימים שאחי יוסף היו במאסר, יוסף מפייס את אחיו ומציע להם להשאיר במאסר רק אחד מהם, בעוד שהם יעלו לביתם עם האוכל ממצרים ויחזרו עם בנימין כדי להוכיח שהם דוברי אמת. האחים מבינים שהצרה באה עליהם בגלל חטא מכירת יוסף, ומתחרטים: "אבל אשמים אנחנו" (פס' כ"א). יוסף מתרגש מדבריהם ובוכה בלי שהאחים יראו אותו, ואז חוזר אליהם ואוסר את שמעון. יוסף שולח אותם עם האוכל שקנו, צידה לדרך, ועם הכסף ששילמו באמצעותו על האוכל שקנו במצרים.

פתיחה: המורה יתחפש לכתב חדשות המגיש מהדורת חדשות:

"שלום לכל המאזינים. ברצוני לדווח לכם על אירוע המתרחש במצרים.

צפנת פענח - המשנה למלך - אסר עשרה מרגלים שהגיעו למצרים כדי לגלות את סודות הארץ. הם ניסו להתחמק ולומר שההאשמה אינה נכונה וכי כולם אחים, אך המנהיג הדגול שלנו לא האמין להם והכניס את כולם לכלא כדי שלא יפגעו בארץ שלנו.

עכשיו עברו שלושה ימים שהם בכלא, בואו אתי ונצפה במתרחש במצרים..."

המורה יפנה לאחד התלמידים וייתן לו מיקרופון (טוש של המורה מהווה אלתור טוב): "כתבנו בשטח ראיין את צפנת פענח עצמו..." ויצרף עוד תלמיד בתור "צפנת פענח". הכתב ישאל אותו: מדוע הוא כלא את האחים? כמה אחים הם ומאיפה? וכו', וכך בעצם תיווצר לכיתה חזרה מעניינת.. המורה יכתוב על הלוח:

* **מהי ההתרחשות?**

* **מה צפנת פענח אומר לאחים?**

* **מהי תגובת האחים?**

המורה יבקש שהתלמידים יאתרו את התשובות לשאלות אלו בזמן קריאת הפסוקים הבאים.

המורה יקרא בקריאה דרמטית את פסוקים י"ח-כ"ה.

לאחר הקריאה המקדימה, התלמידים ינסו לענות על השאלות הנ"ל.

לימוד הפסוקים:

פסוקים י"ח-כ': לאחר שלושה ימים שבהם האחים נמצאים במאסר, יוסף פונה אליהם ואומר שאם הם באמת "בָּנִים", הוא ישאיר רק אח אחד בבית הסוהר, בעוד ששאר תשעת האחים יחזרו לאביהם ויביאו לביתם את האוכל שבאו לקנות במצרים (הרי כל הסיבה שהם באו בגללה למצרים הייתה כדי לקנות אוכל בשנות הרעב, ואז הכול הסתבך).

יוסף מבהיר שהאחים צריכים להביא לו את אחיהם הקטן, וכך יראה שהם דוברי אמת, והם יישארו בחיים ולא יתחייבו בעונש מוות.

יש להפנות שאלות לתלמידים:

- מדוע אומר יוסף: **"את הא-להים אני ירא"**?

תשובה: הוא רוצה להרגיע את האחים.

מכאן גם רואים שליוסף יש יראת שמיים¹.

"וַיֹּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם" - יתאמתו דבריכם, נראה שמה שאתם אומרים נכון- אמת.

- מדוע מבקש להביא את בנימין?

תשובה: הוא רוצה לראות איך יתייחסו האחים לבנימין, ולהיות בטוח שהם אינם שונאים את בנימין כפי ששנאו אותם. מטרתו היא לאחד בין האחים.

פסוקים כ"א-כ"ד: ניתן לבקש מהילדים לתת כותרת במילה או שתיים לפסוק כ"א

(חזרה בתשובה/חרטה/"אשמים אנחנו").

או לשאול: מה מלמד פסוק כ"א על האחים?

יש להדגיש שהאחים מצטערים על מכירת יוסף, ורוצים להשיבו.

האחים לא ידעו שהשליט במצרים הוא יוסף, ולכן לא התביישו לדבר על דברים אישיים בפניו. הם גם לא ידעו שהשליט המצרי (יוסף) מבין את שפתם.

הם דיברו ביניהם והביעו חרטה- הם הרגישו שכל הדבר הלא נעים שקורה להם, שאינו צפוי ושנראה מוזר מאוד, בא עליהם כעונש על מה שעשו ליוסף. (להרחבה, ראו מסרים והפנמה).
יש כאן ביטוי לוידוי, הכרה בחטא (של האחים ביחס ליוסף) וחרטה (אלו הם חלק משלבי החזרה בתשובה²).

משימה: המורה יבקש מהתלמידים לקרוא קריאה דמומה ולאתר בפסוקים כ"א-כ"ב ביטויים של

חזרה בתשובה:

התלמידים יענו:

- "ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו... על כן באה

אלינו הצרה הזאת".

- "ויען ראובן... הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילד ולא שמעתם..."

"וְגַם-דָּמוֹ, הִנֵּה נִדְרָשׁ" - דמו השפוך = הריגתו (של יוסף) נדרשה על ידי הא-לקים המעניש את הרוצחים. האחים אומרים שהצרה שבאה עליהם היא עונש על שגרמו את מותו של אחיהם יוסף.

פס' כ"ג: האחים אינם חושדים בכך שהשליט הוא יוסף ושהוא מקשיב להם, כי נראה שהוא לא מבין או לא יכול לדבר בשפתם- שפת הקודש - כי יש ביניהם מתורגמן שמתרגם להם את דברי יוסף.

מליץ-מתרגם

אפשר להמחיש מה תפקידו של המליץ, כדי ליצור עניין: להזמין ילד שמדבר שפה אחרת כמו אנגלית. המורה יאמר לו משהו באנגלית, והילד יצטרך לתרגם את הדברים לכיתה.

מכאן גם מובן שאם מישור זקוק למתרגם, אז מניחים שהוא לא מבין את השפה בעצמו....

¹ לפי פירוש הרמב"ן: "עשה כן להפחידם ושיאמינו בו כי את האלוקים הוא ירא, ומפני מוראו מוציא אותם שלא ימותו אנשי ביתם ברעב".

² אפשר לקשר לנלמד בתקופה של יום כיפור בנוגע לחזרה בתשובה.

פס' כ"ד: יוסף מתרגש כאשר הוא שומע שהאחים מתחרטים על מה שעשו לו, ולכן הוא הולך למקום אחר כדי לבכות (הוא לא רוצה שאחיו יראו זאת ויתהו על כך).
יוסף אוסר דווקא את שמעון.

להפנות שאלות לתלמידים: מדוע, לדעתכם, יוסף אסר דווקא את שמעון?
שמעון הוא זה שהשליך את יוסף לבור, והוא שאמר ללוי "הנה בעל החלומות הלזה בא" (ל"ז, י"ט) (לפי רש"י).

וסיבה נוספת: מה למדנו על שמעון בעבר? היכן הוזכר בספר בראשית?
תשובה: שמעון ולוי הרגו את כל אנשי שכם לאחר מעשה דינה.
לכן יוסף רוצה להפריד את שמעון ולוי, כדי שלא יתייעצו ביניהם ויעשו תחבולה וינסו להרוג אותו כמו שעשו בשכם (לפי רש"י ורשב"ם).
"ויאסור אותו לעיניהם" - רק לעיניהם הוא אסר אותו, אולם אחרי ששאר האחים יצאו, יוסף הוציא את שמעון, האכיל אותו ונתן לו לשתות (ע"פ רש"י).

פסוק כ"ה - "מאחורי הגב" של האחים, יוסף מצווה שייתנו להם בר-גידולי תבואה.
"וגם צידה לדרך" - אוכל לדרך.
יוסף מצווה שגם יחזירו לכל אחד מהאחים את כספו שהשתמש בו לשלם על התבואה שקנה במצרים.
(כדי לעורר את התלמידים ולקשר את הדברים לעולמם, ניתן להסביר את משמעות הדבר באמצעות הצגה: זה כמו שילד ילך לקנות ארטיק במכולת, ישלם למוכר, ואז המוכר ייתן לו את הארטיק וגם יחזיר לו את הכסף ששילם לו).

המחזה: אפשר להביא שקים-מבד יוטה, ולהמחזי יחד איך מכניסים דברים בסתר מבלי שהילדים שמים לב- לתת להם משימה שתעסיק אותם או לתת להם לבצע שליחות למשך מספר דקות. אפשר להחביא בשק קש, ובתוכו להחביא שקיק עם כסף.

להפנות שאלה לתלמידים: מה לומדים מפסוקים כ"ד-כ"ה על יוסף? (מציאת פרטים על יוסף התורמים לאפיון הדמות, נוסף על התכונות והתנהגויות של יוסף שכבר הכרנו לאורך הפרקים)
תשובה: הוא רוצה בטובת אחיו. הוא בוכה כי רואה שהם מתחרטים. הוא לוקח את שמעון, אבל אחרי שהלכו, הוא דואג לו, לכן כתוב: "לעיניהם" - שרק לעיניהם הוא אסר אותו. הוא גם דואג לאחים לאוכל, להחזיר את כספם, ודואג להם צידה לדרך.

מסרים והפנמה:

- עריכת חשבון נפש כדי לזהות במה טעינו ועשינו משהו רע. לקיחת אחריות על מעשים לא טובים שעשינו.
- הבעת חרטה.
- הבנת "מוסר ההשכל" מאירוע זה- ייסורים באים על החטא, כפי שמובא בגמרא במס' ברכות (ה' ע"א): "...אם רואה אדם שייסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנאמר 'נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'".
- התשובה מתוך צרות: פירוש הרד"ק (מ"ב, כ"א): "למדנו בסיפור הזה כי כשתבוא צרה לאדם ראוי לו לפשפש במעשיו ולבדוק מה היה המעשה הרע שעשה ושיתחרט עליו ויתוודה לפני הא-ל ויבקש ממנו כפרה".

סיכום:

יוסף שחרר תשעה מאחיו, והשאיר רק את שמעון במאסר. האחים הביעו חרטה והצטערו על האופן שבו נהגו כלפי יוסף, והבינו שמה שקורה להם עכשיו מהווה עונש על מעשיהם. יוסף שלח אוכל עם אחיו, וגם החזיר להם את הכסף שבו קנו את האוכל במצרים. יש להדגיש שהאחים לא ידעו שיוסף נתן הוראה להחזיר להם את כספם. אפשר לשאול את התלמידים: האם האחים ישמחו לגלות שהם קיבלו בחזרה את הכסף שהם שילמו או לא? זה דבר חיובי או לא? אם הם מקבלים בחזרה את כספם, הם בעצם קיבלו את האוכל שקנו בחינם! ליצור סקרנות להמשך- את התשובה לכך נגלה בהמשך הפרק!